

TEMPS ERA TEMPS

Abu Bakr, recuperat per Arturo Gaya

La notícia cultural de la setmana és la presentació del disc 'Ets tan pobre que només tens diners' produït per Arturo Gaya; a l'obra inclou poemes extrets del llibre 'Llanterna dels prínceps' del jurista i poeta tortosí en llengua àrab Abu Bakr (Tortosa, 1059-Alexandria, 1126) conegut a les cròniques del seu temps com "al-Turtuxi". Recuperant la seua memòria Gaya vol contribuir als valors de la pau, la diversitat i la concòrdia entre civilitzacions.

Josep Bayarri Raga,
periodista

Arturo Gaya Iglesias, tortosí de 68 anys, és un referent en la vida cultural del territori. Va començar de molt jove amb el seu cosí Pepo Iglesias formant el duet La Cucafera. Al llarg dels anys va anar donant vida a altres propostes fins al 1992 en què va néixer el grup Quico el Célio, el Noi i el Mut de Ferreries, el qual ha assolit una extraordinària projecció arreu del país amb la recuperació de la cançó popular i la jota tortosina i recreant obres com 'Lo Carrilet de la Cava' de Josep Bo, que ha esdevingut himne col·lectiu a les festes populars de les Terres de l'Ebre. Amb la figura d'Abu Bakr vol fer un pas més en el seu projecte artístic d'eleva la cultura popular i els elements arrelats a Tortosa als màxims nivells de projecció. No debades Abu Bakr, amb el també tortosí jueu Menahem ben Saruq (Tortosa, 915-Còrdova 960) foren els referents més importants de la cultura de Tortosa fins al Renaixement.

Sovint s'oblida la importància que va tenir Tortosa des de l'arribada dels àrabs el 714 fins a l'ocupació pels cristians catalans de Ramon Berenguer IV el 1149. Durant els quatre-cents anys de domini i cultura sarraïna es va crear una ciutat amb una ciutadania pròpia d'origen majoritari berber, el mateix poble que actualment per raons molt diferents viu també a la Tortosa d'ara. Al segle IX va gaudir de certa autonomia en el context d'una Espanya musulmana desestructurada per les lluites internes fins a la consolidació del califat cordovès amb Abd al-Rahman III, que va visitar Turtuixa el 924 i hi va fundar les drassanes que arribarien a tenir una gran importància. També va restaurar la primitiva mesquita de dos-cents anys abans, un edifici de grans proporcions situat on avui és la catedral. El castell de la Suda i el seu palau són d'aquests anys així com els banys públics a diversos indrets de la ciutat recentment descoberts.

Al llarg dels dos-cents anys següents, Tortosa va tenir una gran projecció dins el món musulmà i també

Làpida en escriptura cúfica, un dels tipus d'escriptura àrab antiga, que fa referència a les drassanes de Tortosa construïdes per decisió del primer califa de Còrdova Abd al-Rahman III l'any 954. Es troba encastada a la façana posterior de la catedral sense cap protecció.

els primers comtats catalans en tant que terra de frontera, amb uns governadors propis o vinculats als emirats de Saragossa, Lleida i fins i tot Dènia. A principis del segle XI arriba el mo-

ment de màxima esplendor quan esdevingué centre d'un petit reialme taifal que aplegava el territori des del Coll de Balaguer fins a la plana de Castelló, que després serien els límits de la diòcesi de Tortosa, que durà fins a l'ocupació pels almoràvits al 1.100. Turtuixa va arribar a tenir una població de 12.000 habitants, xifra excepcional en aquells moments, i un port que comerciava amb tot el nord d'Àfrica i l'orient mediterrani.

Un cop conquerida pel Ramon Berenguer IV ja sota el domini dels comtes de Barcelona va passar a ser l'actual Tortosa repoblada per catalans del nord tot i que molts dels que hi vivien es van quedar constituint la majoria dels habitants, que quedaren sotmesos al nou poder malgrat que es van respectar els seus drets, els costums i el culte adquirint la condició de mudèjars. En qualsevol cas, al llarg dels anys es va anar arraconant i oblidant la història de la Turtuixa musulmana enaltint, per contra, la importància de la Tortosa cristiana especialment durant els segles XVI i XVII, els anys del Renaixement.

A finals del segle XIX es van trobar diversos vestigis de la Tortosa sarraïna: la inscripció que recorda la construcció de les drassanes, una tapa d'arqueta funerària d'escriptura cúfica, el cementiri andalusí del castell de la Suda i un motlle de pedra del segle X destinat a l'elaboració d'articles d'orfebreria descoberta el juny de 1900 per l'arquitecte municipal Joan Abril que, amb altres elements arqueològics, crea el primer museu de Tortosa.

Fou l'any 2004 quan Ricard Salvat va voler recuperar novament l'aposta intercultural de Tortosa amb el Festival de Teatre Entrecultures, que volia relligar la relació entre les dues riberes de la Mediterrània, especialment la llatina i l'àrab. Malgrat la bona acollida, va durar només tres edicions per la manca de compromís suficient per part de l'Ajuntament. El 2007 fou la darrera edició; dos anys després moria Salvat, un dels grans intel·lectuals tortosins del segle XX. Ara és Arturo Gaya qui, en recuperar la memòria d'Abu Bakr, torna a apostar per la Tortosa ciutat de les tres cultures. ■